NODIRA BEGUMNING SHIJOATI BARCHA MASHHUR AYOLLAR UCHUN NAMUNADIR

Shekibo Samadiy
Afg`oniston fuqarolarini o`qitish ta`lim markazi
o`zbek tili adabiyoti talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.7703792

Annotatsiya: Ayollar ta'riflab bo'lmaydigan mavjudotlar, ular haqida qancha gapirmaylik, yana ham kamdir. Bugun o‘zining mardligi, g‘ayrati bilan tarixning oltin sahifalarida cheksiz nom qoldirgan ayol haqida yozmoqchiman.
Kalit so‘zlar: dariy, eskirgan, zamonaviy vandalism, arxitektura, Pavilyonlar, g'ulom-gardash (divonxona), dyuym, Komilani, dizaynla, metaforalar, kinoteatrlar

Yurtimizning buyuk va shonli tarixida mard va aql-zakovati, ilmi va diniy xotin-qizlari turkiy va dariy adabiyotida ularning har bir qadami, harakatlaridan hayotimizda namuna topishimiz mumkin bo‘lgan nodir asarlar qoldirdi. Zayb an-Niso, Gavhar Shod Begum, Anbar Atin va shunga o‘xshash biz nomlarini hurmat bilan tilga oladigan ayollarda eng buyuk insoniy fazilatlar bor. Ayollar har bir insonning beshigini muqaddas qo‘llari bilan tebratgan farishtalardir. O‘z jamiyati, farzandlari uchun har qanday og‘ir yo‘lda mardonavor kurashgan, bizni qudratli bilaklari bilan qo‘llab-quvvatlagan halol zotlar.

Nodira 1640-yillarda Lahor hukmdori bo‘lgan Muhammad Dorashkohning rafiqasi edi. 1659 yilda Dorushkoh Gurgoni taxti uchun ukasi Avrangzeb bilan urush olib bordi. Durai jangida Dorushkuh mag‘lubiyatga uchragach, u rafiqasi bilan Bolan dovoni orqali Eronga qochishga harakat qiladi, ammo Nodera dizenteriya va charchoqdan vafot etadi. Doroning qo‘shinlari eskirgan bo‘lsa-da, u o‘zining qolgan askarlarini xotinining jasadini dovondan o‘tkazish uchun Lahorga, ikkalasi ham o‘zlarining “ma’naviy yo‘lboshchisi” hisoblagan Mian Mir ziyoratgohi yoniga dafn qilish uchun jo‘natadi.

Tarixiy

Qabrning barcha og‘ir marmar va yarim qimmatbaho toshlari Ranjit Singx hukmronligi davrida o‘g‘irlangan, binoni “xaroba” holatida qoldirgan, deb ishoniladi. Maqbara ham “zamonaviy vandalizm” qurboniga aylangani maqbaradagi devoriy suratlarda yaqqol ko‘rinadi.

arxitektura

Bog'da gurgonlarning boshqa qabrlaridan farqli o'laroq, bu qabr suv anborida qurilgan. Qabr suv omborining markazida baland supada joylashgan. Qabrning

gumbazi yo‘q. Pavilyonlar bog'ning burchaklarida joylashgan bo'lib, qabrga janubdagi tosh ko'prik va shimoldagi "baland darvozalar" orqali borish mumkin.

Bu ko'prik o'ttizta kamar ustida joylashgan. Markaziy xonaning kengligi 14 fut bo'lib, g'ulom-gardash (divonxona)bilan o'ralgan. Kvadrat qabr har tomondan 44 fut va balandligi 32 fut 6 dyuym. Birinchi qavat 13 fut bo‘lib, to‘rtburchaklar teshiklar bilan o'ralgan. Yuqori qavatga zinapoyalar shimoli-sharqiy va janubi-sharqiy burchaklarda joylashgan. Qabrning o‘zi uzunligi 6 fut 10 dyuym, kengligi 2 fut 10 dyuym va balandligi 1 fut 8 dyuym. Qabrning shimoliy qismidagi marmar plitaga nastaliq yozuvida Qur’on suralari o‘yib yozilgan.

Forscha she’rlarida odatda Makununiy familiyasini, turkiy she’rlarida esa Nodera va Komilani ishlatgan.

U Andijon hukmdori Rahmon Quliybe oilasida tug‘ilgan, keyinchalik Xo‘qand hukmdori, shoir Umarxon Amiriyning xotini bo‘lgan. Nodere bolaligidanoq qadimgi fors va turk ijodkorlari, jumladan, Hofiz, Fozuliy, Navayi, Bidel asarlari bilan tanishadi va ularni o‘rganishga kirishadi.

Xotini vafot etgach, uning o‘n to‘rt yoshli o‘g‘li Muhammad Alixon Xo‘qand amiri bo‘ldi, biroq rahbarlik Noderaning qo‘lida edi. Birozdan keyin Buxoro amiri (1860-1826 milodiy 1860-1826) Buxoroning zolim hukmdorlaridan biri, “qassob” nomi bilan mashhur bo‘lgan Nasrulloh Xo‘qandni egallashga harakat qiladi. Nasrullohning niyatidan xabar topgan Nodira farg‘onaliklarni yashirincha unga qarshi qo‘zg‘atadi. Nasrulloh Nodiraning bu ishda ishtirok etganidan xabar topib, Xo‘qandga hujum qilib, Nodirani, amir Muhammad Alixonni va uning saroy a’yonlarini o‘ldiradi. Nodira o‘zining o‘ttiz yillik boshqaruvi davomida o‘z saroyiga ko‘plab shoir, olimlar, san’atkor va hunarmandlarni olib kelib, ko‘plab bozorlar, maktablar, masjidlar, karvonsaroylar qurdirdi.

Nodira xotirasiga Xo‘qandda onaxon maqbarasi deb, atalgan qabr barpo etilgan. Nodire fors va jo‘g‘tay tillarida “Divon” sohibidir. Uning devoni 10 000 dan ortiq misralardan iborat bo‘lib, ularning aksariyati g’azallardan iborat. Uning to‘liq devoni 1963 yilda Toshkentda nashr etilgan.

Maknuna taxallusi

Turmush o‘rtog‘i Xo‘qand hokimi Amir Umarxon vafotidan so‘ng Nodira o‘zining Xo‘qandi qog‘ozida soxta nastaliq yozuvida va 132 sahifadan iborat devonini tayyorlashni buyurib, uning so‘zboshida shoir tayyorlanish sababini tushuntiradi. va Xalsolning o‘zi “Makununa”ni tuzib, tanlab shunday deydi: “U bu

ijobiy Mankuhada o‘zining jamolini va mahbubining yoqimli iffatini, odshohlik himoyasini, ulug‘vorlik va podshohlik chodirining soyasini yashiradi. ,

Musulmonlar qashshoqligini ko‘tarishning maxsus va umumiy yo‘lida nasl va komillik muhitining gavhari, nomus va boylik qobig‘ining nodir teshigi.U kishi yoqimli she’rlarni tushunish va takrorlashda ming donishmanddan afzal edi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, so‘zlar, nomus pardasining mast qiluvchi toji va boshqa narsalar, ba’zan zamon zavqiga ko‘ra, oliy farmon tomonidan ko‘plab g‘azallar to‘plangan va o‘sha she’rlar ushbu to‘plamda... to‘plangan. Ma'noli bandalarning ixtiyori va xizmatkorlarining yuksak tabiati pokligi o'sha yashirin gavharning pokligi. Iffat va dunyo panohi o'rnatildi va belgilandi.

Bu nom uning she'rlarini ifodalash uchun ishlatilgan. Ha, bu uning qadr-qimmatiga mos keladigan talisman. Iqbol o'z tabiatining ma'nosini topdi,

Uning davrida she’riyat gullab-yashnagan!

1618 yil 14 martda tug'ilgan Mirta, Rajasthan, Hindiston

1659 yil 6 iyunda vafot etgan (41 yosh) Bolan vodiysi, Pokiston

Nodira Begum maqbarasi, Lahor Darashkohning xotinlari Sulaymon Shokuhning farzandi (bolalari). Ajoyib shon-sharaf Shon-sharaf doirasi Jahonzayb Bano Begum oila Temur sulolasi (tug'ilganda) Parviz Mirzoning otasi Dunyoning onasi, Bano Begum Islom dini

Umarxon 1822-yilda vafot etdi va uning o‘g‘li Muhammad Alixon 14 yoshida taxtga o‘tirdi. U madaniyat va san'atni rivojlantirishga intildi. Umar Xon vafotidan keyin Nodire Begum kichik o'g'li bilan hukumat ishlarida ishlagan. U qiynaldi. U bir qancha kitoblar oldi va shoirlarni yangi asarlar yozishga undadi Nadire Begum bozorlar va tasodifiy joylar, masjidlar va dizaynlar va karvonlar qurdi.

Adabiy meros adabiy ahamiyati nuqtai nazaridan mumtoz she’riyatning eng go‘zal namunalaridan biridir. Bugungi kunda O‘zbekiston kutubxonalari va adabiyot muzeylarida 1704 misradan ortiq she’rlar saqlanmoqda. Ayniqsa, adibning o‘z qo‘li bilan yozilgan asarda uning shaxsiy hayoti haqida ma’lumotlar bor. Bugungi kunda uning she’rlari, saboqlari O‘zbekistondagi aksariyat ilmiy markazlarda o‘qitilmoqda. Nodira Begim ijodining asosini she’rlar tashkil qiladi. Nodira Begimning hayot yo‘li – insonparvarlik, halollik va sadoqatdir. U Sharq ayollari uchun namuna edi. Sevgi, mehr, insoniylik va halollik Nodira Begumning xususiyatlaridan biri hisoblangan. Har bir og‘ir kunda mardonavor kurashib, o‘z davrining zulmatiga, mashaqqatlariga hamisha qarshi turgan qahramon ayol. U dunyoviy ilmlar bilan birga so‘fiylik va tariqat yo‘lini ham tutgan. U barcha janrlarda she’riyat yaratgan. U asosan ishoralar, ruxsatlar,

metaforalar, qarama-qarshiliklar, bosqichma-bosqichlik, tan olishdan foydalangan. Fors va turk tillarida she'rlar yozgan. She'rlarning aksariyati xorijiy tillarga, jumladan, rus tiliga ham tarjima qilingan. Bugungi kunda joy nomlari ham uning nomi bilan atalib kelmoqda, shu jumladan maktablar, kutubxonalar va kinoteatrlar.

20-asrda yaratilgan. Uning forscha she'rlari "Divan maknuni" deb ataladi. U ikkala tilda ham yuqori darajada ijod qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://fa.m.wikipedia.org/wiki/%D9%86%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D9%87_%D8%A8%D8%A7%D9%86%D9%88_%D8%A8%DB%8C%DA%AF%D9%8
2. https://www.wikiwand.com/fa/%D9%85%D9%82%D8%A8%D8%B1%D9%87_%D9%86%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D9%87_%D8%A8%DB%8C%DA%AF%D9%85
3. http://bayanifoundation.blogfa.com/post/137
4. Qobulov, M., Ismadiyorov, A., & Fayzullayev, X. (2022). Overcoming the Shortcomings Arising in the Process of Adapting Cars to the Compressed Gas. Eurasian Research Bulletin, 6, 109-113.
5. Qobulov, M., Ismadiyorov, A., & Fayzullayev, X. (2022). Analysis of the braking properties of the man cla 16.220 for severe operating conditions. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 2(03), 52-59.
6. Fayzullayev, X. (2022). Vehicle Motion Model with Wheel Lock. Eurasian Journal of Engineering and Technology, 10, 68-73.